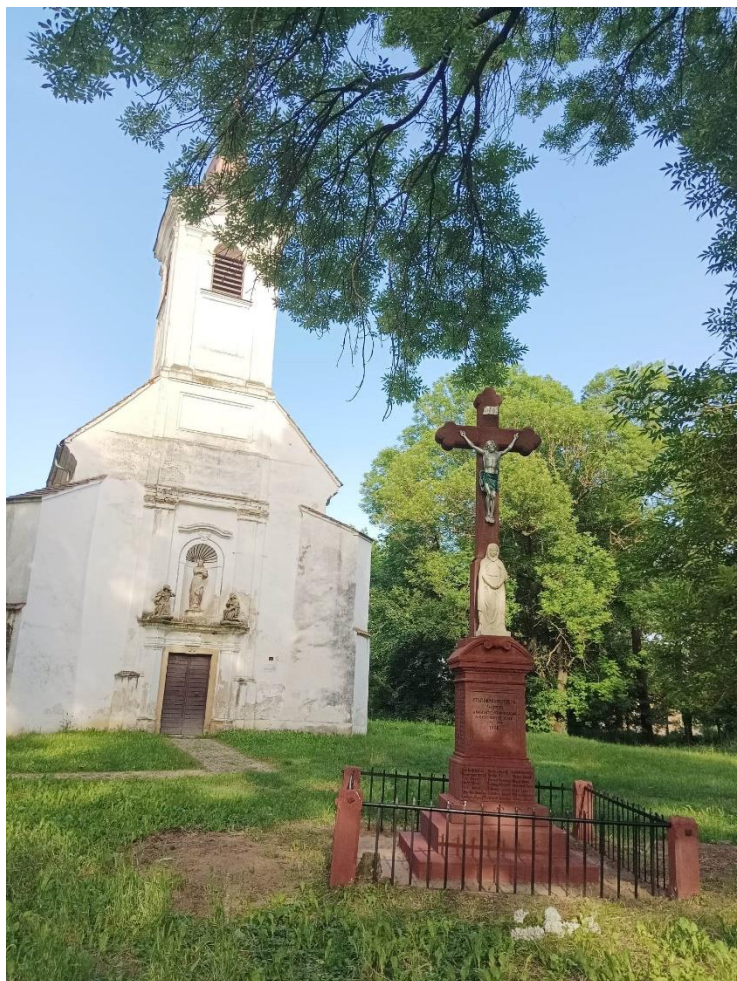

Nagyvázsonyi keresztek

*Készült a Német Nemzetiségi
Önkormányzat Nagyvázsony megbízásával*

Bevezető

A nagyvázsonyi Német Nemzetiségi Önkormányzat az „Útmenti kereszték 2022. évi költségvetési évi támogatás” keretében támogatást nyert el 7 darab településünk területén található kőkereszt és egy darab fakereszt felújítására.

A nyertes pályázatot 2023-ban valósítottuk meg. A felújítási munkákat egy rövid összefoglaló kiadványba gyűjtöttük össze. A kiadvány első részében az útmenti keresztet mutatjuk be általánosságban, ahol a Magyar Katolikus Lexikonban talált információkat szeretnénk megosztani kedves olvasóinkkal.

Ezt követően a nagyvázsonyi 7 darab kőkereszt felújítási menete olvasható. Végül, egyesével, egy-egy fényképpel és rövid leírással mind a nyolc felújított keresztet bemutatjuk.

Kiadványunk bővíthető. Örömmel várunk a keresztkekhez, történeteket, leírásokat, régi fényképeket, információkat, amit a későbbiekben közzétehetünk. Az írásokat várjuk a Német Nemzetiségi önkormányzat email címére: nnonagyvazsony@gmail.com vagy akár postai úton a Német Nemzetiségi Önkormányzat Nagyvázsony, 8291-Nagyvázsony, Kinizsi utca 96 címre.

2024-én tavaszán nemzetiségi [HW1][HW2] önkormányzatunk a Szentháromság-szobor felújítását tervezi.

A Német Nemzetiségi Önkormányzat őszinte hálával tartozik az alábbi három ember munkájáért, akik segítették a kereszték rendbe tételét:

- a kőkeresztet **Hermanics József** szentkirályszabadjai mester keze munkáját dicsérik
- fakeresztet **Stáhl Károly** asztalosmester állította helyre.
- a felújítást **Wágenhoffer Károly** önkéntes munka keretében koordinálta.

Mikor olvastuk a kiírást, hogy lehetőség nyílik kereszték felújítására, még nem is tudatosult bennünk hogy falunkban nyolc kereszt van; a pályázatnak hála viszont mára mind a nyolc megszépült kereszt mellett vezet el utunk gyalogosan, kerékpárral vagy autóval. Vigyázzunk rájuk, gondozzuk, ahogy eddig is a környezetüket ki-ki a maga módján.

Nagyvázsony, 2023. december 31.

Kandikó Rita, Fábryné dr. Takács Tímea, Hauck Adrien

Útmenti keresztokről általában

A Magyar Katolikus Lexikon így ír általánoságban az útszéli keresztokról: „*útmenti kereszt (lat. crux viator), útszéli kereszt: határonál az út mentén állított kő-, fa-kereszt (ill. pléh-, bádogkereszt).*

1. Szerepe a napi gyakorlatban a tájékozódás segítése földrajzi tájegységek végének/kezdetének jelzésével. Ilyen egység: falu, tanya, mező, szántó, birtok, gyeplő, szer. Az urbanizáció következtében ezek az [kereszt]ek ma városok utcáin és terein az ősi településhatárok emlékét őrzik. – Átvitt értelemben az ~ szolgálja a lelki eligazodást, figyelmeztet a határok (kezdet és vég, magasság és mélység) jelentőségének felismerésében. Hegy- és dombtetőkön hasonló céllal állítottak keresztet: vertikális határok megmutatására. Kat. országokban (pl. Au) nincs hegycsúcs kereszt nélkül: a hegycsúcs megmászása a gondolkodó ember számára egyben a transzcendenciához, a kereszthez való felkapaszkodást is jelentette, mert a kereszt lábánál az ember megérzi és megérti, hogy egy világ határához/végéhez és egy másik világ megsejtéséhez érkezett el. Mindebből adódóan az [kereszt] imádságra vagy legalább egy keresztvetésre készítet. Lat. elnevezése (crux viator) ezen kívül utal arra, h. a Kereszt (azaz Isten Fia) az emberrel együtt járja a küzdelmes földi utat, ott van vele határ/döntés-helyzeteiben. Oltalmazója az Útszéli vagy Úti Boldogasszony.

2. Történelem: A reformáció a szentek képeivel szobraival együtt ahol tudta, az [kereszt]eket is eltüntette. Ez ellen mondta ki a nagyszombati egyházmegyei zsinat 1629: szobrokat és szentképeket tartsák meg, ha szükséges állítsák helyre, hogy az arra járókat imádságra indítsák. – A keresztállítás különösen a 18. sz–:lett gyakori, legtöbbször 1850–1930 közötti. A [kereszt]ek nagy többségét nem az egyház állította, hanem a hívek fizették költségüket. Az egyház csak felszentelte, megáldotta az egyéni buzgóságból állított keresztet. A szentelés nagy ünnepséggel, a helyszínen bemutatott misével és prédikációval történt. Az új keresztnek Szegeden keresztapát és keresztanyát is választottak. – A keresztet egy része régi sorscsapások emlékét idézi. Ez gyakran elnevezésükben is tükröződött (pestiskörösz, sáskajáró körösz stb.).

3. Szokásvilág. Az [kereszt]eknek asszonyok, lányok viselik gondját. Általában szombatonként friss virágot visznek hozzájuk, halottak napján gyertyát égetnek a tövükben. A [kereszt] előtt elhaladó férfiak megemelik kalapjukat, keresztet vetnek. Asszonyok együtt imádkoznak előtte, koszorút helyeznek el rajta, térdelve - többek között - esőért könyörögnek. Búcsújárások útvonalába eső keresztet énekkel és imákkal köszöntenek, a [kereszt]ek tehát hagyományos megállója, állomása a zarándokútnak. – A változó időpontú Áldozócsütörtök előtti hétfő, keddet és szerdát köröszjáró napoknak nevezi az egyház és a nép egyaránt. Ezekben a májusi napokon a hívők papjuk vezetésével keresztel és lobogókkal körmenetszerűen, harangzúgás közepette kivonulnak a határ egy-egy [kereszt]jéhez, annak emlékeztetere, hogy Krisztus kivezette tanítványait az Olajfák hegyére. Az [kereszt]nél és útközben énekelnek, imádkoznak. A baranyai Husztóton a 20. sz: Szent Antal napján is ment körmenet az [kereszt]ekhez. A távoli szegedi tanyák lakói, akik vasárnaponként ritkán mehettek szentmisére, az [kereszt]eknél tartottak misét. **”

Forrás: <https://lexikon.katolikus.hu/U/%C3%BA%20tmenti%20kereszt.html>

A nagyvázsonyi kőkeresztek felújításának menete

A felújítások előtt a szakemberek megvizsgálták a terepet, a keresztek állékonyságát, a felületek állapotát, a kő állapotát. A felújításhoz könnyű állványt használtak, hogy minden eldugott részt is meg lehetett közelíteni, és a szükséges felújítást el lehetett végezni.

A helyszíni felmérés és állapotvizsgálat szerint a kőanyagok meglehetősen jó állapotban voltak. Kisebb sérülések, esetleges rétegződésből adódó fellazulások voltak megfigyelhetők egyes kereszteken. A felújítás során az egyes keresztek egyedi állapotához kapcsolódó munka alapján kerültek meghatározásra a felújítási költségek.

A felület tisztításnál kivétel nélkül a mechanikus, illetve mikroszemcsés tisztítási módszert alkalmazták a szakemberek. Esetenként a szükséges igazításokat elvégezték, egy esetben a kereszt felső elemét függőleges helyzetbe kellett helyezni. Az alapozások kivétel nélkül stabilak és a továbbiakban hosszú távon is megfelelőek.

A kő szilárdítását a Remmers gyártmányú KSE 300-as oldószer mentes szilárdítóval végezték, mely a kő szemcséi közé beépül és a laza részeket is összeköti, s környezetvédelmi szempontok tekintetében is megfelel. A szilárdítást hatóideje után a felületi és egyéb sérüléseket Remmers restauráló habarcs vízzel hígított változatával lett beecsetelve és még száradás előtt a habarcs sűrített változatával ki lett kenve.

A javított felületet megfelelő szerszámmal kaparták vissza a felújítást végző szakemberek, annak érdekében, hogy a kő felülete a régi ép felülettel megegyezzen. A javított részeket nedvesen kell tartani, hogy a szilárdulás károsodás nélkül végbemehessen. Az esetleges színbeli eltérések Szilikon LA kőlazúrral kerültek korrigálásra.

A kész egységes kőfelületeket a környezetbarát vízbázisú Funcosil WS impregnálóval itatták át, annak érdekében, hogy hosszú időre víz és szennyeződésnek ellenálló felületet kapjanak.

A fémfelületek tisztítása után, anyagtól függően, szükség szerint rozsdamentesítésre került sor, majd a megfelelő színű fémbázisú festékkel került átfestésre. Ugyanez vonatkozott a fémkerítésre is.

1.) Barátpusztai fakereszt

- Helyszín: Nagyvázsonyt Pulával összekötő 77-es főút mellett fekszik, Barátpusztán
- Állításának időpontja: 1809.
-

Az első, 1809-es kolerajárványról kevés forrás maradt fenn az utókorra. A korabeli források a Zichy-kastély szerepét emelik ki, amelyet a járvány kitörése után kórháznak rendeztek be, hogy ott lássák el a fertőzötteket. Az akkor a falun kívül fekvő kastély ugyanis alkalmas volt arra, hogy a betegeket több száz méterre elkülönítsék az akkori mezőváros egészséges népességétől. Pontos számadatok a helyi elhunytakról nem ismertek, ellentétben nyughelyükkel, amelyet ma is jelöl a pulai úton mentén felállított barátpusztai fakereszt. Hasonló fakeresztek találhatóak német nyelvterületeken.

2.) Heléna kereszt

- Helyszín: Kinizsi utca és Ady Endre utca találkozásánál
- Állításának időpontja: 1873.

Felirat: „Isten dicsőségére állította Özvegy Purger Fülöpné Senvalt Heléna 1873-ban”.

3.) Takács István keresztje

- Helyszín: Temetőben, a helyi plébánosok sírhelyei mellett
- Állításának időpontja: 1888.

Takács István állíttatta

4.) Felker Mária keresztje

- Helyszín: A falu központba vezető úton (Rákóczi utca és a Várnai Zseni utca kereszteződésében)
- Állításának időpontja: 1898.

Ez a felirat olvasható a kereszten: „Isten dicsőségére, Szűz Mária tiszteletére emeltette Felker Mari és férje Budi Péter 1898”

5.) Kivándoroltak keresztje

- Helyszín: A Szent István templom előtt (Rákóczi utcában)
- Állításának időpontja: 1906.

A kivándoroltak keresztjét régebben „amerikás keresztnek is nevezték a helyiek. A kereszt felirata így szól: „Istent imádva hont szeretve állították a nagyvázsonyi Amerikában új hazát kereső hívek 1906”. A feszületen 87 személy neve van feljegyezve, akik kivándoroltak Amerikába.

6.) Rózsafüzértársulat keresztje

- Helyszín: Nagyvázsonyból Pula felé vezető, 77-es főút mellett, a Kossuth utca végén
- Állításának időpontja: 1926.

Ez a felirat olvasható rajta: „Isten dicsőségére Szűz Mária tiszteletére a hívek adományából emeltette a Rózsafüzértársulat 1926.”

7.) Nemesleányfalusi kereszt

- Helyszín: Vigántpetend felé vezető út szélén (Nemesleányfalu utca és a Petőfi utca találkozásánál)
- Állításának időpontja: nem ismert

Nemesleányfaluban egy evangélikus templom van. A helyi reformátusok haranglábat, a katolikus ezt a keresztet állították.

8.) Nepomuki Szent János szobra

- Helyszín: A Vázsony-séd felett átmenő hídon (Rákóczi utcában), az 1292-es helyrajzi számon fekszik
- Állításának időpontja: *nem ismert*

Nepumoki Szent János-szobor a Vázsonyi-séd fölötti hídon áll, s kezében egy keresztet szorít a hidak védőszentje. A szobor Zichy János és felesége, Széchenyi Katalin megbízásából készült az 1740-es évek elején. A stílusjegyek alapján szobrása Schmidt József Ferenc lehetett, aki ugyanebben az időben a nagyvázsonyi Szent István-templom oltárán is dolgozott. Padányi Bíró Márton veszprémi püspök 1747-es feljegyzéseiben már szerepel a Vázsonyi-séd hídján álló szobor. A klasszicista stílusú védőépület később készülhetett, azt az 1800-as évek elején emelheték.

A Német Nemzetiségi Önkormányzat Nagyvázsony köszönetét fejezi ki Magyarország Kormányának a keresztfelújítás anyagi támogatásáért. A vázsonyi feszületek megújítására a Miniszterelnökségen keresztül, az Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság szakmai felügyelete mellett, 3.000.000 Ft értékben, a NKER-KP-1-2022/1-000051 Támogatói Okirat alapján, az „Útmenti kereszték 2022. évi költségvetés támogatás” keretében került sor.